

Kutatási terv

SENS NETWORK

Tartalom

1.	A magyar-szlovén határmenti régióban működő szociális vállalkozási szektor empirikus kutatása	3
1.1.	A felmérés célja	3
1.2.	Háttér és célok.....	3
2.	A szociális vállalkozások köre	5
3.	A kérdőíves felmérés ismertetése	8
3.1.	Mintavételi és adatgyűjtési módszer	8
3.2.	Javasolt témák a kérdőíves felméréshez.....	8
4.	Előzetes megjegyzések a kvalitatív felmérési elemekről.....	9

A kutatási tervet a DDTG Duna Fejlesztő Transznacionális Csoport Nonprofit Kft. készítette a Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület megbízásából.

1. A magyar-szlovén határmenti régióban működő szociális vállalkozási szektor empirikus kutatása

1.1. A felmérés célja

A program keretében elvégzendő felmérések célja a Nyugat-dunántúli régió két megyéjében üzemelő szociális vállalkozásainak feltárása. Általános cél, hogy részletes képet kapjunk a szociális vállalkozások működéséről, az ágazat fejlődési lehetőségeiről, valamint az érintettek közötti már meglévő és potenciális jövőbeni kapcsolatokról és együttműködési formákról. Ezen túlmutatóan a felmérések a terület más szereplőire is kiterjednek, például olyan támogató és egyéb ernyőszervezetekre, kezdeményezésekre és intézményekre, amelyek a szociális vállalkozások szerepének előmozdításán, továbbá a szociális vállalkozási szektor potenciális új szereplőinek és befektetőinek megkeresésén dolgoznak.

1.2. Háttér és célok

A projekt elsődleges célja a gazdasági fejlődés és az együttműködés előmozdítása a magyar-szlovén határon átnyúló régióban a szociális vállalkozási szektor fejlesztése és az érintettek közötti interakció erősítése révén. E célok elérésének fő eszköze egy támogató hálózat létrehozása, amelynek tevékenysége a szociális vállalkozási szektor már aktív szervezetei felé irányul, továbbá olyan szereplők számára is nyitott, akik érdeklődést mutatnak szociális vállalkozások alapításában, de különféle nehézségek akadályozzák meg őket ebben.

A támogató és mentoráló hálózat tevékenységének és működésének hatékony megtervezése és fejlesztése érdekében alapos és átfogó képet kell készíteni az ágazat jelenlegi helyzetéről. A szociális vállalkozások körének meghatározása és azok működési jellemzőinek feltérképezése mellett ehhez meg kell ismerni az ágazatban működő és azzal együttműködő vállalkozások és egyéb szervezetek egyéni tapasztalatait és igényeit is.

A fent említett általános célokhoz igazítva a tervezett empirikus kutatások a következő célokat tűzték ki:

1. A szociális vállalkozási szektor szereplőinek meghatározása és jellemzése

Cél: a szereplők azonosítása és működési jellemzőik vizsgálata (pl. megoszlás a szervezeti típusok között, tevékenységek ágazati megoszlása, a szociális vállalkozások részesedése a foglalkoztatásban és a bevételekben, a vállalkozások demográfiai helyzete az ágazaton belül). Az általános helyzet feltárása és bemutatása mellett ez a lépés alapjául szolgál az alapsokaság meghatározásának, ami szükséges a kérdőíves felmérés mintavételi keretének kidolgozásához.

Eszköz: másodlagos adatelemzés a szociális vállalkozások működési jellemzőiről. A gazdasági és nonprofit szervezetek KSH-nyilvántartásai, valamint a T-STAR és a NAV vonatkozó önkormányzati szintű adatbázisai használhatók fel adatforrásként. Az érintett szervezetek listája, valamint a kérdőíves felmérés operatív hozzáférési mintavételi kerete a kereskedelmi társaságok adatbázisaiból kerül összeállításra.

2. A szociális vállalkozási szektor működési tapasztalatainak és igényeinek felmérése

Cél: információgyűjtés a szociális vállalkozások működési feltételeinek szubjektív észleléséről. Az érdekelt felek közötti meglévő és lehetséges interakciók, hálózatok és egyéb együttműködési formák feltárása, különös tekintettel a határokon átnyúló együttműködésre.

Eszköz: kvantitatív elsődleges adatgyűjtés kérdőíves felméréssel. A felmérés alapsokasága a célterületen működő, szociális vállalkozásként azonosított szervezetek. A második lépésben egy fókuszcsoportos beszélgetés kerül megszervezésre a szociális vállalkozások képviselőinek részvételével. A fókuszcsoport pontos tartalmi keretét a fő következtetések levonása és a fókuszpontok meghatározása után a kérdőíves felmérés eredményei alapján lehet meghatározni. A fókuszcsoport résztvevői a kérdőíves felmérésből nyert adatok, illetve a szakértők és a támogató szervezetek ajánlásai alapján kerülnek kiválasztásra.

3. A szociális vállalkozások szélesebb környezetében működő szervezetek és intézmények vizsgálata

Cél: A szociális vállalkozási szektor működését jelentősen befolyásolja a jogi és intézményi környezet. Az érintett intézmények tapasztalatainak és javaslatainak vizsgálata révén fontos információkat szerezhetünk a társadalmi vállalkozások működését befolyásoló külső

tényezőkről. Fontos az is, hogy összegyűjtsük azon szervezetek tapasztalatait és véleményét, amelyek integrált keretet biztosítanak a szociális vállalkozások működéséhez és biztosítják az ágazat támogató funkcióit.

Eszköz: Két fókuszcsoportos beszélgetés kerül megszervezésre az érintett szervezetek és intézmények véleményének feltárása érdekében. Az egyikben kormányzati, helyi önkormányzati és szakmai szervezetek képviselői fognak részt venni (minisztériumok, önkormányzatok, kamarák), a másik beszélgetés szereplői az ágazat vállalkozásainak összekapcsolását, támogatását és működésük előmozdítását célul kitűző szervezetek képviselői lesznek.

4. Az ágazat potenciális új szereplőinek feltérképezése

Cél: a szociális vállalkozási szektor növekedését különböző akadályok nehezítik. Ezeknek az akadályoknak csak egy bizonyos körét tudjuk kiindulási pontként azonosítani. Ide tartozik a szociális vállalkozásokkal kapcsolatos általános információhiány, a bevételi struktúrában jelentős szerepet játszó támogatási források kiszámíthatatlansága, a komoly adminisztratív terhek és a „hagyományos” piaci szereplőkhöz képest hátrányos versenyképesség. Az akadályozó tényezőket a lehető legszélesebb körben kell feltárni mind belső, mind külső szempontból.

Eszköz: a 2. és a 3. célkitűzéshez vezetendő fókuszcsoportokban belső nézőpontból is megismerkedhetünk az akadályokkal. Annak érdekében, hogy a „kívülről” betekintést nyerjünk az attitűdökbe, meg kell kérdeznünk azokat a szereplőket, akik szeretnének szociális vállalkozásokat alapítani, de akadályokba ütköznek. Az erre a területre vonatkozó felmérést egyéni mélyinterjúk formájában fogjuk elvégezni.

2. A szociális vállalkozások köre

A kérdőíves felmérésben megcélzott szervezetek körének meghatározása érdekében ki kell dolgozni a szociális vállalkozások operatív meghatározását.

A szociális vállalkozás fogalma és meghatározása, az ilyen szervezetek konkrét operatív tevékenységeinek jellemzői nem tekinthetők teljesen egységesnek sem a hazai, sem a

nemzetközi szakirodalomban, ahogy a jogi gyakorlatban sem. Általánosságban ide sorolhatjuk azokat a szervezeteket, amelyek nem egyértelműen és kizárólag vagy a piacon, vagy az állami szektorban működnek. Nem mondhatjuk azonban azt, hogy a szociális vállalkozások csak a nonprofit szektorban helyezkedhetnek el. Ha a szociális vállalkozásokat a szociális gazdaság körében értelmezzük, akkor azokat az üzleti és a nonprofit szektor közötti határra kell helyeznünk.

A szakirodalomban számos olyan kritérium található, amelyek segítenek a szociális vállalkozások körének meghatározásában. Az európai gyakorlatban a legszélesebb körben alkalmazott kritériumokat az EMES (*The Emergence of Social Enterprise in Europe*, az európai szociális vállalkozás kialakulása) kutatói hálózat dolgozta ki; az Európai Bizottság által alkalmazott meghatározási keret is erre támaszkodik. A kritériumrendszer három dimenziót (gazdasági, társadalmi és vállaltirányítási) használ. A gazdasági dimenzió alapvetően a nonprofit szektortól való leválasztást jelenti, míg a társadalmi dimenzió a profitorientált szektor tiszta formáitól való elhatárolást tartalmazza. A kritériumrendszer alapvető elemei a következők:

Gazdasági dimenzió:

- áruk folyamatos előállítása és/vagy szolgáltatások folyamatos értékesítése
- jelentős gazdasági kockázat
- a fizetett munka minimális összege

Szociális dimenzió:

- kifejezett cél a közösség javának szolgálata
- polgárok vagy civil társadalmi szervezetek által indított kezdeményezések
- korlátozott profitelosztás

Vállaltirányítási dimenzió:

- magasfokú autonómia
- a döntéshozatali jogkör nem a tőketulajdonon alapul
- részvételre épülő.

Ezekből kiindulva egy szervezetet két alapvető megközelítés alapján lehet szociális vállalkozásként besorolni. Az első esetben értékelnünk kell egy adott szervezet tevékenységét az alapján, hogy működése során rendelkezik-e konkrét társadalmi céllal. A másik megközelítés megkísérli a szociális vállalkozások körét a szervezeti és működési forma alapján meghatározni. Noha az első megközelítés alkalmazásával a szociális vállalkozások valódi hatókörét funkcionálisabban meg lehet ragadni, kutatásunkban mégis a másodikat kell alkalmaznunk. Nincs mód ugyanis a mintavételi keret felállítására a kvantitatív kutatáshoz olyan módon, amely a szervezetek működésében azonosítható társadalmi célokon alapul.

Ennek alapján, meghatározandó a felmérés alapsokaságát, a következő szervezeti formákat nevezhetjük szociális vállalkozásoknak:

- legalább egy alkalmazottal rendelkező alapítványok, minimális éves bevételük 1 000 000 Ft
- legalább egy alkalmazottal rendelkező egyesületek, minimális éves bevételük 1 000 000 Ft
- egyházi szervezetek legalább egy alkalmazottal, minimális éves bevételük 1 000 000 Ft
- nonprofit üzleti szervezetek legalább egy alkalmazottal, minimális éves bevételük 1 000 000 Ft
- szociális szövetkezetek.

A KSH gazdasági szervezeti nyilvántartása alapján a célterületen ezeknek a szervezeteknek a száma megállapítható (1. táblázat), így meghatározható az alapsokaság is. Az adatok csak a működő szervezetekre vonatkoznak.

1. táblázat. A célterületen szociális vállalkozásként besorolt szervezetek száma, 2016

Szervezet típusa	Vas	Zala	Összesen
Nonprofit (alapítvány, egyesület, nonprofit üzleti szervezet)	200	252	452

Egyházi szervezet	11	11	22
Szociális szövetkezet	25	47	72
Összesen	236	310	546

3. A kérdőíves felmérés ismertetése

3.1. Mintavételi és adatgyűjtési módszer

A kérdőíves felmérés mintanagyságának el kell érnie a 100 esetet. A vállalati kérdőíves felmérések tapasztalatai alapján elmondható, hogy legalább a javasolt esetszám négyszeres szorzatával számolt operatív mintát kell használni a célként kitűzött mintaelemszám biztosítása érdekében. Mindezeket figyelembe véve ebben az esetben nem lehetséges a szabványos mintavételi technikák alkalmazása. Ehelyett hozzáférési alapú mintavételi keret kerül kialakításra a teljes alapsokaság bevonásával, és online technika alkalmazásával teljes körű lekérdezést végzünk.

A kutatást a Limesurvey online felmérési eszköz segíti, amely automatikus listakezelést biztosít, és elkészíti a kész adatstruktúrát.

3.2. Javasolt témák a kérdőíves felméréshez

Az alábbiakban bemutatjuk a kérdőív javasolt tematikus blokkjait.

1. Alapvető adatok a válaszadóról és a szervezetről (beosztás, alapítás, tulajdonosi struktúra, üzleti forma, tevékenységi terület stb.)
2. Alapvető üzleti adatok, a bevételek és kiadások szerkezete (gazdasági tevékenység bevétele, támogatási források, egyéb pénzügyi támogatás formái stb.)
3. Foglalkoztatási struktúra (alkalmazottak száma, foglalkoztatás jellege, korszerkezete, hátrányos helyzetű vagy megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatása stb.)
4. Az alapítás és működtetés motivációi (társadalmi cél, társadalmi hasznosság, elérendő célcsoportok stb.)
5. A társadalmi hatások percepciója (tudatosság, mérési formák stb.)

6. A működés sikere és kockázati tényezői
7. Jogi és szabályozási környezet
8. Interakció és együttműködés (egyéb üzleti területek, helyi önkormányzatok, szakmai testületek, támogató és mentori szervezetek stb.)
9. A határokon átnyúló együttműködés tapasztalatai és lehetőségei.

4. Előzetes megjegyzések a kvalitatív felmérési elemekről

A kutatás részét képező mélyinterjúk és fókuszcsoportok hatókörének és tartalmának meghatározása és megtervezése fontos lépés a kutatási folyamat megindításával egyidejűleg, de tanácsos a végleges verzió kialakítását a kérdőíves felmérés eredményeinek ismeretében elvégezni.

A kutatási tevékenységek javasolt ütemezése

	Hét															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Kvantitatív kutatás																
A részletes kutatási terv véglegesítése																
Hozzáférési lista összeállítása a mintavételi kerethez																
Operacionalizálás és a végleges kérdőív elkészítése																
A kérdőív programozása online felületen																
A kérdőív lekérdezése																
Adatbázis előkészítése elemzésre																
Kvalitatív kutatás																
A támogató szervezetek és intézmények hozzáférési listájának összeállítása																
Interjúk és fókuszcsoportok előzetes kialakítása (alanyok, résztvevők)																
Az interjúk és a fókuszcsoportok kialakításának véglegesítése																
Interjúk és fókuszcsoportok elkészítése																
Elemzés és tanulmánykészítés																
A kvantitatív adatok első elemzése																
A kvalitatív felmérésekből származó információk leírása és elemzése																
Az eredmények összefoglaló jelentésének elkészítése																
Egyeztetés a partnerrel az elemzés tartalmáról és megállapításairól																
A kutatási jelentés véglegesítése																